

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Stænderdeputeret
Ole Christian Kirk.

Stænderdeputeret

Ole Christian Kirk

og nogle
slægtshistoriske undersøgelser
fra hans fødesogn Stadil

Af

THORV. LODBERG

LEMVIG 1950
GADGAARD NIELSENS BOGTRYKKERI

Trykt i 300 Eksemplarer

Stænderdeputeret Ole Christian Kirk
(Reproduktion efter „Illustreret Tidende“ 1874, nr. 746)

INDHOLDSFORTEGNELSE

Stænderdeputeret Ole Christian Kirk	9
De personalhistoriske vilkår i Stadil	18
Undersøgelser vedrørende slægten Kirks op- rindelse	30
Slægtens gård i Kolby	40
Slægten Fuglbjerg—Kirk i fem slægtled ...	45
Kildehenvisninger	57

STÆNDERDEPUTERET OLE CHRISTIAN KIRK

Den store landbokommissions arbejde i slutningen af det 18. århundrede indvarslede en ny tid for den danske bondestand. Vornedskab og stavnsbånd havde avlet trællesind og jordens fællesdrift virkede hæmmende på den enkelte bondes initiativ. Selv staten fik efterhånden øjnene op for, at der måtte gøres noget, og 1786 udkom den kongelige resolution om at sammenkalde den store landbokommission, der førte til stavnsbåndets ophævelse.

Navne som *Colbjørnsen* og *Reventlow* står i historien mejslet som „bondestandens befriere“, men andre er gledet mere i baggrunden, som f. eks. konferensråd *Wilhelm August Hansen**), der blev

*) *Wilhelm August Hansen*, f. 25. august 1744 i København (Holmens), † 20. maj 1796. Ejer af hovedgården Frydendal (det tidligere Torbenfeld) i Frydendal sogn. Succede- rede faderen som købmand ved den færøske handel, fik 1781 sæde i den da oprettede direktion for den islandske, finmarkske og grønlandske handel, 1. deputeret i rentekam- meret. Gift 1. den 30. august 1771 i Skamstrup sogn *Jacobæa Elisabeth Graab*, f. 19. juli 1752, døbt 22. juli samme år i København (Frue), † 7. maj 1786 på Frydendal. (Dat- ter af konferensråd, kancelliforvalter *Andreas Jacobsen Graab* og *Petronella Helene Hersleb*). Gift 2. den 5. januar 1787 i Skamstrup sogn *Inger Charlotte Graab*, døbt 3. juli 1747 i København (Helliggejst), † 30. juli 1818 i København (Frue). (Søster til konferensrådets første hustru)¹⁾.

regnet for den mest fremragende mand i landbo-kommissionen efter Colbjørnsen og Reventlow, hvor han fremkom med følgende udtalelse: „Jeg kendte aldrig større glæde, end om det var muligt, om jeg ved mine ringe råd kunne befordre mine medbrødres, den agtværdige bondestands, lyk-salighed“²⁾). Konferensråd Hansen var af vestjysk rod, idet faderen, regimentskvartermester *Stephan Hansen**) var født i Oddum sogn, Ringkøbing amt. Ved skiftet efter Stephan Hansen købte sønnen 1774 hovedgården *Frydendal*, begyndte straks at reformere og gjorde alt for at hjælpe sine fæste-bønder.

Stavnsbåndets ophævelse, udskiftning fra fæl-lesskabet og den gradvise overgang til selveje gav bonden et moralsk rygstød og grobund for hans initiativ.

I denne gæringstid blev *Ole Christian Kirk* født på den lille gård „ved kirken“ i Stadil sogn³⁾), samme år som stavnsbåndet ophævedes. Faderen hørte til de stille i samfundet, men fulgte godt med i tidens spørgsmål. Ja, han var så vidt fremme,

*) *Stephan Hansen*, f. 28. september 1701, † 22. januar 1770 i København. Ejer af hovedgården *Frydendal* og af *Hammermøllen* i Hellebæk. Møntskriver ved søetaten, regi-mentskvartermester, generalkrigskommissær, købmand ved den færøske handel. (Søn af forpagter og ridefoged på Østergård i Lyhne sogn, senere ejer af en gård i Skodbøl og af halvparten af *Rahbek* i Oddum sogn, *Hans Terkel-sen* og *Birgitte Cathrine Christensdatter* samt broder til *Anna Elisabeth West*, der var gift med *Svenning Andersen* til *Søn-dervang*). Gift 23. november 1733 i Viborg (Gråbrødre) *Dorothea Sophie Rafn*, døbt 24. oktober 1710 i Viborg, † 1. september 1773. (Datter af borgmester *Hans Knudsen Rafn* i Viborg⁴⁾). En anden søn af Stephan Hansen var etats-råd *Christian Frederik Hansen*, amtmand over Ringkøbing amt.

at han holdt avis, og han nød den tillid at blive udnævnt til sognefoged og lægdsmand. Uden at forklejne moderen, kan man nok sige, at faderen gennem sin interesse for tidens spørgsmål var medvirkende årsag til, at to af sønnerne som stænderdeputerede blev kendt ud over sognets grænser, især Ole Kirk. Ja, hans navn mindedes endnu med respekt ved hundredåret for grundlovens indførelse.

Allerede i sit syvende år kom Ole Kirk ud at tjene, men tankerne kredsede om hjemmet, og medens han vogtede kreaturerne, søgte han ofte op på høje steder for at se Stadil kirke og følte stor glæde, blot han så kirken, der lå tæt ved barndomshjemmet. Han tjente hver sommer til sit 12. år, men var om vinteren hjemme for at gå i skole hos degnen, *Niels Lauridsen Borch**), der var en dygtig lærer, men han arbejdede efter daltidens pædagogik: Tampen i den ene og bogen i den anden hånd⁵).

Med seks skoleår à fire måneder mente degnen, at den lille Ole Christian allerede ved sit 12. år havde modtaget så megen lærdom, at han ikke alene kunne udskrives af skolen, men endog var

*) *Niels Lauridsen Borch*, f. ca. 1760 i Nørre Bork sogn, † 10. juli 1806 i Stadil sogn. Student, degn i Stadil 1787. Boede 1787 som ugift degn på hovedgården Søndervang. (Søn af gårdmand *Laurids Jensen* og *Lene Christensdatter* i Nørre Bork sogn). Gift 4. oktober 1787 i Stadil *Maren Pedersdatter Hesselberg*, der efter degnens død blev gift med Knud Pedersen i Graversgaard, Stadil sogn. En broder til degnen var *Jes Lauridsen Borch*, døbt 6. august 1758 i Nørre Bork sogn, † 26. oktober 1817 i Stadil, der blev gårdmand i Nygård, Stadil sogn. En søster til degnen var *Gjører Marie Borch*, hvis søn, *Just Michael Olesen*, døbt 24. oktober 1779 i Ikast sogn, † 21. januar 1842, blev gårdmand på Stadilø, Stadil sogn.

så dygtig, at han kunne ansættes som lærer i fødesognet for en flok børn, hvoraf nogle var hans jævnaldrende.

I 6 år var Ole Kirk vinterlærer, medens han om sommeren var hyrdedreng og deltog i markarbejde. Under krigen 1807—14 blev der brug for arbejdskraft både sommer og vinter, og hans nærværelse blev nu så meget mere nødvendig hjemme, som faderen var blevet sognefoged og lægdsmand.

Efterhånden var den unge Ole Christian løbet godt i vejret. Han målte på sessionen 67½ tomme, men det viste sig, at arbejdet havde været for strengt; han var „øjensynlig svag“ og havde anlæg for svindsot. Alligevel blev han udskrevet til soldat, men da han ikke var tilhænger af datidens soldaterliv, stillede han den 35-årige *Carl August Reinhardt* for sig⁶). Efter hans egen opgivelse betalte han stillingsmanden 1100 rd., men måtte desuden betale 40 rd. til landmilicefonden og 10 rd. til Christians invalidehus i Eckernförde⁷). Som ældre skrev han, at det var den eneste gang han kunne erindre at have gjort faderen imod i ting af betydning. Faderen mente, summen var for stor. Landet var inde i inflation, men det var faderens tro, at de gamle bankosedler nok skulle få deres værdi igen efter freden. Året efter måtte Ole Kirk alligevel møde til en kort våbenøvelse i Fredericia.

Den 1. november 1817 får han af faderen skøde på fødegården samt nogle parceller for 200 rd., der betales kontant⁸). Fødegården blev ham for lille, og den 25. september 1823 køber han af

Christen Ebbensgaard til Pallisbjerg gården Ebbensgård i Ulfborg sogn, af hartkorn 7 td. 6 skp. for 800 rd. sølv⁹). Han beholder endnu nogle år fødegården, men den 1. december 1828 skøder han den til broderen, *Niels Christensen Kirk*, for 200 rd.¹⁰). Han blev ligeledes ejer af hustruens fødegård i Halkjær, Stadil sogn, som han senere solgte.

Der er næppe tvivl om, at den tid, han var hjemme på fødegården, fik betydning for hans fremtid. Han deltog ikke alene i den lille gårds bedrift, men hjalp desuden faderen med skriftlige arbejder og skrev snart forskellige dokumenter for folk, både i og udenfor sognet.

Tre år efter Ole Kirks overtagelse af Ebbensgård overtog *A. E. M. Tang* Nørre Vosborg i Ulfborg sogn, og 1837 blev dennes svoger, *Ove T. N. Krarup*, sognepræst i Ulfborg. Det var to indsigtfulde landmænd, og der udviklede sig et frugtbart samarbejde mellem dem og Ole Kirk.

Ole Kirk skabte sig tidligt et navn som en dygtig og anset landmand. Ebbensgård, der ved overtagelsen var i dårlig stand, drev han op til en mønstergård. Straks efter overtagelsen lod han markerne indhegne og brakke. Han indførte forbedret sædskifte, bedre redskaber, merglede og anvendte sommerstaldfodring og holdt en stor og god besætning. 1861 havde han på Ebbensgård 2 vallaker, 2 hopper, 6 stude, 16 køer, 9 ungvæg, 12 kalve, 20 får, 7 lam, 10 svin og 15 grise¹¹). Set med nutidens målestok var det ikke nogen overvældende besætning på så stor en gård, men bortset fra Nørre Vosborg var det dog den fjerdestørste besætning i sognet.

Ole Kirk skrev en afhandling om kvægets røgt og pleje, interesserede sig for forædling af heste, kreaturer og får, men var modstander af indførsel af fremmede dyr, navnlig fuldblodshingste. Han var den første bonde, der indtrådte som medlem af Holstebro og omegns landboforening, og foranledigede som medlem heraf det første dyrskue afholdt i Ulfborg 1831. Var formand for sogneforstanderskabet 1842—53 og medlem af amtsrådet 1842—48.

Blev Ole Kirk end kendt som en dygtig landmand, var det dog som stænderdeputeret han indskrev sit navn i historien. Han deltog i alle syv stænderforsamlinger fra 1836 og i den grundlovgivende forsamling, hvor han tidligt kom til at spille en stor rolle, og allerede 1836 blev han medlem af 7 udvalg. Han deltog især i alle forhandlinger vedrørende landbospørgsmål og forsvarede sine meninger med ejendommelig kraft i korte og fyndige taler. Ud fra egen erfaring var han modstander af tvungen skolegang og tvungen undervisningsmetode. Selv havde han læst med sine børn, der mødte frem til eksamen og, efter kommissionens bedømmelse, befandt sig at have meget gode kundskaber, men desuagtet blev det ham pålagt at søge skoledirektionens tilladelse til at undervise sine børn. Lærerne var efter hans mening for meget bundet af en bestemt metode, og den megen læren på remse mente han var unyttig. Han foreslog derfor på stænderforsamlingen i 1836, at tvungen undervisning måtte ophøre, når vedkommende ved eksamen kunne godt-

gøre, at børnene havde nydt en efter deres alder passende undervisning, *at* det ikke måtte være forældrene, eller andre i deres sted, forment selv at undervise deres børn, *at* lærerne ikke skulle være bundet af nogen bestemt læremetode, sålænge børnene ikke stod tilbage for metodens skyld, og endelig *at* det skulle tillades præsterne at konfirmere ethvert barn, der ved den lovbefalede alder havde gjort tilstrækkelig fremgang i religion og indenadlæsning.

Allerede i første samling stillede han forslag om indførelse af almindelig værnepligt. Han fandt det meningsløst, at bonden skulle være alene om denne pligt, og det var hans ønske, at militærstanden kunne indrettes således, at den kunne betragtes som en ærens stand, såvel for den simple, som for officerer; en stand, som enhver retskaffen mand med glæde måtte se sine sønner indlemmet i. Tre forslag af samme art blev afvist, men hans forslag blev fremmet og blev 1849 lov.

Arveloven favoriserede sønnerne på døtrenes bekostning på den måde, at sønnerne arvede det dobbelte. Ole Kirk stillede forslag om lige arv, der senere indrømmedes.

Med kraft og bitterhed angreb han alle privilegier og stemte 1849 for, at al adel skulle bortfalde ved dalevende adeliges død. Hans ønskes mål var lige byrder og lige rettigheder. Han forsvarede pressefriheden, men var mærkelig nok modstander af den almindelige valgret, fordi han mente, almuen var utilstrækkelig oplyst og moden.

I februar 1849 blev han medlem af landbokom-

missionen, men trak sig allerede tilbage i maj samme år. Han hørte til den konservative fløj, men fik aldrig sæde i rigsdagen. Han stillede sig 1853 imod det national-liberale parti, men tog beslutningen i sidste øjeblik, så meget få havde kendskab hertil, hvorfor han ikke blev valgt. 1842 var han medstifter af „Ringkjøbing Amtstidende“, hvori han jævnlig skrev, især indtil 1860, og endnu så sent som i oktober 1873 skrev han i bladet imod Det forenede venstre.

Ole Kirk, der den 18. september 1846 blev dannebrogsmænd, var som regel jævn og rolig i talen, men kunne blive skarp og fyndig i angreb. „Jeg agter og ærer den simple såvel som den høje, men jeg vil ikke hykle eller smigre for ham“, udtalte han engang¹²). Ved den rolige, klare og be-sindige måde han fremførte sine synspunkter på, vandt han ikke alene stænderforsamlingens og præsidentens, men også folkets agtelse og respekt. Verset om ham i den kendte stændervise tyder på, at han stod højt hos præsidenten:

Og vil I se en vældig dirk
til præsidentens hjerte,
da gå kun hen til Ole Kirk!
men vogt jer! Han kan snerte!

I levemåde var han sparsommelig og udtalte megen misfornøjelse med den forfinelse og pyn-telyst, der greb bondestanden.

Som anerkendelse for hans arbejde indfandt den 28. maj 1843 en deputation for hans vælgere sig på Ebbensgård og overrakte ham en sølvpokal fra

beboerne i Vandfuld og Skodborg herreder, ledsaget af en skrivelse, hvori de tolkede deres erkendelse af hans nidkære bestræbelser for det almindelige vel. Pokalen havde følgende inskription:

Til stænderdeputeret O. C. Kirk
fra endeel beboere i
Skodborg-Vandfuld herreder
år 1843

Du sendes her en ringe gave
Fra brødre, som du blev saa kjær;
Din slægt kan den som minde have
Om dig, at du er ære værd¹⁸).

På hundredårsdagen for Ole Kirks fødsel rejstes en mindesten for ham i Ebbensgårds have, men den 10. juni 1949 slog nu afdøde redaktør *Hans Lilholt* til lyd for, at der rejses et offentligt monument for Ole Kirk. Efter en omtale af en mindstensafsløring for astronomen, matematikeren Longomontanus, en bondesøn fra Lomborg, sluttede Hans Lilholt: „Det er 300 år siden Longomontanus døde. Så længe bør Ole Kirk ikke vente med at få sit mindesmærke“¹⁴).

DE PERSONALHISTORISKE VILKÅR I STADIL

Stadil sogns kirkebog, der begynder 1646, er blandt de ældste i landet og giver, i modsætning til mange andre kirkebøger, værdifulde personlige oplysninger, som f. eks. da Pastor Schade 1767 ved *Ane Michelsdatters**) død skrev, at hun blev „begravet uden prædiken, sang eller klang; hun var *Søren Stougaards* i Stadil og *Jens Jensens* i Opstrup deres moder og den rigeste kone i sognet, da han [præsten] kom til sognet, men levede i sine friske år ovennævnte sine sønner sine midler, for at hjælpe dem på fode, men i sin alderdom siden selv døde i armod“.

Kirkebogen skulle derfor være en ypperlig kilde i slægtsforskningens tjeneste, men desværre har to af sognets præster, *Laurids Pedersen Schade* og *Mathurin Pedersen Endorph*, efterladt kirkebøgerne i en så ynkelig forfatning, at den i høj grad virker hæmmende for slægtsforskningen.

Laurids Pedersen Schade var født 1703 i Ribe, som søn af købmand *Peder Schade* og *Margrethe Bang*. Han var student fra Ribe, blev 22. decem-

*) *Ane Michelsdatter* er tipoldemoder til den i det senere omtalte *Pedersine Christensdatter*, der blev gift med *Knud Christensen Kirk*.

ber 1732 sognepræst i Stadil, senere provst over Hing herred, og virkede her til sin død i 1768¹). 1743 klager han over, at præstegården årlig tog en stor del af kaldets indtægter til reparation, og endnu behøvedes der mere. Han havde bortlejet størsteparten af præstegårdens landbrug til sognets bønder, der efter indgåede akkorder indavlede afgrøden til deres gårde, så han til den ubetydelige del af præstegårdens landbrug, han havde tilbage, kun behøvede en lille besætning. Han havde for vinteren kun haft en lille fattig hyrdedreng til at røgte kreaturerne, og da der var mangel på arbejdskraft, beholdt han drengen, der ingen løn fik, uden hvad præsten ville give ham til klæder. Kaldets årlige indtægt anslog han til 160 rd., samt andre indtægter til 20—30 rd., og heraf skulle han svare en årlig pension på 20 rd. til formandens enke. Hustruen havde en arv tilgode på 199 rd. fra hendes afdøde moder. Han havde guld og sølv til en værdi af 63 rd., men gælden, der var på 324 rd., overgik formuen²). Den 27. november 1739 fik pastor Schade kgl. bevilling til at indgå ægteskab med sit søskendebarn, *Claudiane Muncheberg* af Tavlov³). Efter mandens død flyttede hun til Ringkøbing, hvor hun årlig nød 25 rd. af Stadil præstekald og 30 rd. af postkassen⁴).

Pastor Schades eftermand blev *Mathurin Pedersen Endorph*, f. 20. december 1731 på Hennegård i Henne sogn, † 29. januar 1802. Sognepræst i Stadil 12. oktober 1768, provst over Hing herred, sognepræst i Ringkøbing og Rindum 17. september 1783, dansk kompastor i Magleby på Amager

9. maj 1788. (Søn af proprietær *Peder Nielsen Endorph* og *Kirstine Sophie Bornemann* på Hennegård). Gift med *Kirstine Hansen*, f. omkring 1735, † 10. januar 1810⁵).

Pastor Endorph overtog en kirkebog, hvor døbte, med undtagelse af to i 1755, ikke var indført fra 1755—63 og 1768, 1767 var meget mangelfuld ført, og vielser manglede fra 1739—42. Disse mangler gik Endorph meget til hjertet, og han tiltrådte embedet med den faste overbevisning at være mere påpasselig med embedsforretningerne end formanden og indførte følgende pro memoria i kirkebogen:

„Jeg kom til embedet her i Stadil 1ste søndag i advent 1768, men fandt for samme år ingen af de fødte optegnede; måtte derfor lade degnen omløbe i sognet for at indbringe mig ovenanførte fortegnelse; men da samme vel ikke er just oprigtig og fuldstændig, ligesåvel som efterfølgende optegnelser på ægteviiede og døde, da meget var i største confusion; har jeg fra mit embedes tiltrædelse, nemlig dom. 1. adventus, foresat mig ikke ydermere at lade noget gå forbi at indføre i denne kirkebog og ved Vor Herre Jesu nåde ordentlig at optegne det mig påbudne; Herre forlene mig ånd og nåde til i alting at opføre mig således, at jeg som en tro Herrens tjener ved dagenes ende må få i hænde den løn, som Herren i sit ord har tilsagt sine tjenere, og jeg tillige i mit hjerte er forsikret om Herren vist vil holde.

Datum d. 28. novemb. 1768.

Maturin Endorph,
Pastor Stadildensis“.

Et er at møde med det bedste forsæt, et andet at gennemføre dem. Pastor Endorphs gode ønske

gik ialtfald ikke i opfyldelse. Ved hans fratrædelse fandtes Stadil sogns kirkebog i en endnu sørgeligere forfatning, end da han overtog den. Døbte var ikke indført fra 1770—74 og 1782, og kun delvis for 1775, vielser manglede fra 1775—82 og mangelfuld fra 1769—74, begravede findes ikke fra 1777—82 og er mangelfuld fra 1770—76.

Går vi ud fra Stadil sogns kirkebog, og fra den proces Endorph førte mod en af sognets bønder, *Jep Nielsen Sjøng*, får man indtryk af en overfladisk og stridbar person, men ser vi på de oplysninger, der fremkom, da Endorph søgte embede i Magleby på Amager, og ser vi lidt på hans pengeforhold, får man snarere indtryk af en mand der er nervebrudt; måske på grund af hans økonomiske forhold.

Processen mod fæstebonden *Peder Sjøng* begyndte med, at Endorph viste ham bort fra alterets sakramente, fordi han havde bandet i kirken, hvilket Sjøng dog benægtede. Dernæst ville Endorph have Sjøng til at aflevere et fæstebrev på noget af præstegårdens jord, han havde fået af afdøde pastor *Schade*. Endorph førte sagen så hårdt frem, så provst *Borch* udtalte, at han i Endorphs forhold ikke fandt andet end den prudentia, man kalder jesuiterkneb⁶). 1771 klagede provsten til biskoppen over, at Endorph var rejst bort, da provsten kom på kirkevisitats⁷).

Pastor Endorphs trængsler begyndte allerede ved embedstiltrædelsen, da han overtog præstegården efter afdøde pastor *Schade*. Han manglede penge, og den 24. april 1769 pantsætter han til

provst *Borch* i Vedersø sin ubehæftede præstegård med korntiende, besætning samt præstegårdens afbyggersted for 400 rd., der tilhørte salig sognepræst *Jørgen Rafns* fire døtres mødrearv⁸⁾).

Han skulle bruge flere penge, hvorfor han den 26. april 1770 for 500 rd. pantsætter præstegården, korn- og kvægtiende, besætning, redskaber og bohave til den velstående fæstebonde, *Peder Tullesen* i Brøllund, Nysogn*), og anmoder sin „kære Moster“**), fru generalauditørinde *Anna Elisabeth West*, salig *Svenning Andersens*, samt kammeråd *J. Fuglsang* om at underskrive som kautionister, hvorefter obligationen til provst *Borch* udslettedes den 6. juni samme år⁹⁾). Præsten overholder ikke sine forpligtelser overfor *Peder Tullesen*, der indstævner *Endorph* for herredstinget, og den 24. juli 1771 dømmes han til at betale *Peder Tullesen* de 500 rd. med forfaldne renter inden 15 dage efter dommens afsigelse. I modsat fald var *Peder Tullesen* berettiget til at lade det pantsatte sælge ved offentlig auktion¹⁰⁾).

*) *Peder Tullesen*, f. omkring 1728 i Nysogn, begravet 22. januar 1809 sst. Gårdmand i Brøllund, Nysogn, som han fik med hustruen. (Søn af gårdmand *Tulle Jørgensen Skrab* og *Sidsel Pedersdatter* i Nørre Bandsby, Nysogn¹¹⁾). Gift med *Mette Jensdatter*, f. omkring 1718, begravet 31. januar 1811 i Nysogn. Hun var tidligere gift to gange, og siges ved sit første ægteskab at være fra Humlum sogn).

**) „Moster“ er en misvisende betegnelse. Familieforholdet mellem pastor *Endorph* og *Anna Elisabeth West* var således: Præstens moders søster, *Magdalene Marie Bornemann* fra Lønborg præstegård, var gift med herredsfogeden over Øster-Nørre Herreder i Ringkøbing amt, *Jacob Knudsen*. Efter hendes død giftede herredsfogden sig med *Birgitte Cathrine Christensdatter*, der i sit første ægteskab med *Hans Terkelsen* var moder til *Anna Elisabeth West*. Se iøvrigt side 10 og 27.

Samme år indstævnes Endorph af sognepræsten *Christian Carl Eriksen* i Idum til betaling af et beløb på 50 rd., og retten dømmer ham til at betale det skyldige beløb inden mikkelsdag¹²).

Den 18. oktober 1771 pantsætter han for 116 rd. præstegården og Stadil sogns præstetiende samt bohave til *Christen Larsen* på Rindum Nygård¹³). Men den 11. juni 1780 ser vi pludselig, at sognepræsten *Jens Bonne Høyer* i He og No for 350 rd. pantsætter sin præstegård med bohave, bygninger, sæd og avl til provst Endorph¹⁴).

I 1783 fratræder Endorph embedet i Stadil for at blive sognepræst i Ringkøbing og Rindum, men to år efter forlader han pludselig embedet, rejser til København og derfra til London, efterladende hustru og børn i Ringkøbing. Sognepræsten *Jacob Møller* i Ølstrup beskikkes til at tage Endorphs bo under behandling, og den 11. november 1785 får han kongelig bevilling til at lade Endorphs kreditorer indkalde i aviserne¹⁵).

Årsagen til denne pludselige forsvinden var frygt for en af toldkontrolløren i Ringkøbing mod ham anlagt proces, skønt frygten må have været ugrundet, eftersom det senere ved højesteret bevistes, at han var uskyldig¹⁶).

Endorph vendte atter tilbage til Danmark og søgte nu præsteembede i Vejle og i Magleby på Amager. I ansøgningen om embedet på Amager beder han om et godt levebrød for ham og hans bedrøvede familie. Længe, ja alt for længe, skrev han, havde han været en bævende mand under nøden, en sitrende mand under elendighedens for-

nemmelse. Længe, ja alt for længe havde vanheld på vanheld tordnet for ham. Længe, ja alt for længe havde han ikke vidst at få brødet til sig og sine; en kær kone, en adspredt sorrigfuld børneflokk havde med jammer og tårer længe forårsaget ham et kummerligt liv, så havde himlen ej opholdt ham, på en forundringsværdig måde styrket ham, og tillige overbevisning om en god og mild konges nåde opmuntret ham, havde han måttet været forlængst fortæret af græmmelse og jammer¹⁷).

Det var i de tider almindeligt, at man mere fremhævede de fattige kår og appellerede til kongens milde nåde, når et embede søgtes, end at bevise kvalifikationerne til embedets bestridelse. Endorph fulgte samme linie, men der en næppe tvivl om, at man her har et sygt og nervenedbrudt menneske for sig. Biskop *Balle* anbefalede da også Endorph til embedet. Han havde fra Hamborg og fra præsterne ved den danske kirke i London, fra den danske konsul i London og fra andre medbragt gode vidnesbyrd, så fordelagtige, at man ikke kunne andet end fatte de bedste tanker om hans karakter og røres destomere til medlidenhed om hans beklagelige skæbne. Ved nærmere samtaler med andre brave mænd i København, der havde kendt Endorph i mange år, blev biskoppen ydermere bestyrket i agtelsen for Endorph og kunne ikke undlade at anbefale ham til Guds befordring, da han var en brødløs mand med kone og børn i ynkeligste forfatning. Han havde engang hørt Endorph foredrage Guds ord fra prædikestolen, og erkendte, at manden besad megen færdighed og

var udrustet med gode gaver, ligesom hans foredrag var bibelsk og opbyggeligt¹⁸).

Efter denne gode anbefaling blev Mathurin Endorph den 9. maj 1788 kaldet som dansk kompastor i Magleby¹⁹).

Set ud fra et slægtshistorisk synspunkt har vi dog ikke noget at takke pastor Endorph for. Med hans defekte kirkebog kan det ofte være håbløst at komme til bunds i en slægt. Det fik jeg at mærke under udarbejdelse af en anetavle, der ledte mig ind på slægten *Kirk* i Stadil sogn. Undersøgelserne standsede ved gårdmand *Christen Jeppesen Kirk*, født omkring 1754—1756, hvor vi netop kommer ind i en af kirkebogens lakuner. Da vielsestilsørlserne mangler i det tidsrum han indgik ægteskab, og der ikke findes skifte efter en *Jeppe*, der havde en søn Christen, født i tiden 1754—56, var det umuligt ad denne vej at finde slægtens oprindelse.

At jeg gennem dåbsfaddere og forlovere fandt frem til to af Christen Kirks søskende, hjalp ikke, for man fandt ikke faderen død eller viet i sognet. Sandsynligvis er han netop død i den tid kirkebogen enten er ført mangelfuld eller slet ikke ført. Takket være et par notitser i justitsprotokollen fik jeg dog hold på faderens alder, så jeg blev i stand til at påvise, hvornår han var født, og takket være salget af hovedgården Søndervang lykkedes det at finde hans fæstegård. På grund af disse få oplysninger, og ved hjælp af navneopkald, dåbsfaddere og forlovere, lykkedes det, såvidt det kan skønnes, at føre slægtens oprindelse så langt tilbage, som

man med rimelig grund kan vente, når det drejer sig om en bondeslægt.

Da jeg påbegyndte undersøgelserne vedrørende slægten Kirks oprindelse, havde man, såvidt jeg vidste, ikke med bestemthed kunnet føre slægten længere tilbage end til nævnte gårdmand *Christen Jeppesen Kirk*. Lærer *P. Storgaard Pedersen* havde ganske vist i „Lidt slægtshistorie“, 1893, og „Ole Christian Kirk“, 1902, ifølge overleveringen en *Jep Kirk* som fader til Christen Kirk, men modernens navn nævnes ikke.

Efter at have afsluttet undersøgelserne satte jeg mig i forbindelse med træhandler *Peder Jensen* i Ringkøbing, der på en kvindeside nedstammer fra Christen Kirk, og fik her oplyst, at den i 1939 afdøde sparekassebestyrer, gårdejer *Peder Meldgaard* i Grydgård, Ulfborg sogn²⁰), der var en dattersøn af stænderdeputeret *Ole Christian Kirk*, i sin tid havde foretaget optegnelser vedrørende slægten Kirk, og det havde været hans mening at udgive en slægtsbog, hvilket dog ikke blev gjort. Af disse optegnelser har Peter Jensen en afskrift, og han har yderligere indsamlet stof om efterslægten.

Af *Peder Meldgaards* optegnelser fremgår det, at forannævnte „*Jep Kirk*“, ifølge overleveringen, var gift med en *Maren*, og at de havde tre børn, *Christen Jeppesen Kirk*, *Jens Jeppesen Kirk*, og en datter, der blev gift til *Skydsgård* i Vem sogn.

Det, der i denne forbindelse havde størst interesse, var ikke så meget, at *Christen Jeppesen Kirk* havde de to søskende, for det giver kirkebogen oplysninger om, men at familieoverleveringen ud-

pegede en *Maren* som moder til de tre søskende. Denne oplysning er i overensstemmelse med det resultat, mine undersøgelser gav, og som jeg gør rede for i det følgende afsnit.

De i det efterfølgende omtalte personer af landbostanden var indtil 1791 fæstere under Søndervang gods. Medens *Svenning Andersen* ejede Søndervang berettes fra 1743, at vandfloder og isbrud om vinteren tid efter anden gjorde stor skade på sognets ejendomme og enge, hvorfor beboerne blev nødsaget til at lære adskillige håndværk for at opretholde livet, men jo flere håndværkere, der kom i sognet, desto ringere blev indkomsterne²¹).

Svenning Andersen, der afgik ved døden i Ringkøbing den 28. august 1760, var regimentskvartermester, generalauditør, krigsråd, og blev 3. marts 1721 rådmand i Varde²²). Ejer af hovedgården Søndervang og af Østertoft i Stadil sogn, Sønderis i Guldager sogn, en gård på Torvet i Ringkøbing samt af Faster, Ny- og Gammelsogns kirker. Var fuldmægtig på amtstuen i Ringkøbing, da han forgæves søgte embedet som by- og herredsfoged i Holstebro. Søgte ligeledes forgæves embedet som borgmester i Ringkøbing, da *Niels Kjær* 1749 afgik ved døden²³). En broder til ham var *Niels Andersen Heebro*, fuldmægtig på amtstuen i Ringkøbing. Gift to gange; den 7. december 1723 i Ringkøbing med *Ellen Reinholdtsdatter Fischer*, døbt 21. september 1698 i Ringkøbing²⁴), † 5. juni 1725 sst. (Datter af købmand *Reinholdt Fischer* i Ringkøbing). Gift anden gang den 17. august 1728 med *Anna Elisabeth West*, f. omkring 1692,

† 16. september 1770 i Ringkøbing. (Datter af forpagter og ridefoged på Østergård i Lyhne sogn, senere ejer af en gård i Skodbøl og halvparten af Rahbek i Oddum sogn, *Hans Terkelsen* og *Birgitte Cathrine Christensdatter*, samt søster til ovennævnte regimentskvartermester *Stephan Hansen*).

I året 1791 indtrådte et vendepunkt i sognets historie, da ritmester *Christian Ehrenreich Brockdorff* solgte hovedgården Søndervang med underliggende bøndergods og Stadil kirke til fæstebønderne. Kun fem husmænd i sognet ville ikke købe deres fæstesteder. På Rigsarkivet findes sagen indført i Kancelliet, hvor bilag mangler, men i privateje opbevares endnu afskrifter af sagens dokumenter. Heri findes en jordebog, der ikke alene indeholder samtlige køberes navne, men også hvert steds hartkorn, købesummerne og betalingstermi-nerne. Selve hovedgården blev inddelt i 100 lodder à 100 rd., hvoraf Christen Toft alene købte 25 lodder.

Når en overlevering fortæller, at ritmesteren senere fortrød handelen og ville erklære den ugyldig, fordi de nærmere bestemmelser ikke var skrevet på stemplet papir, hvorfor to af sognets mænd rejste til København for at tale med kronprinsen, der lovede dem, at de nok skulle få deres ret, så synes dette ikke at være i overensstemmelse med de opbevarede dokumenter, hvoraf det fremgår, at ritmesteren selv, sammen med repræsentanter for godsets bønder, den 15. marts 1791, samme dag udkastet til købekontrakten underskrives, indsendte ansøgning til kongen om bl. a. at få frit

stempel på papir til handelen om Søndervang og bøndergods. Ritmesteren slutter ansøgningen med følgende udtalelse om sig selv: „Hvo ved da, om min konge ikke måske vil glæde sin tjener, en gammel elendig mand, og en mand, som går på et ben og to krykker, og har kone og ni næsten alle umyndige børn at forsørge“.

UNDERSØGELSER VEDRØRENDE SLÆGTEN KIRKS OPRINDELSE

Som omtalt i det foregående har man hidtil ikke vidst andet om slægten Kirks oprindelse, end hvad familieoverleveringen fortalte, der udpegede en Jep eller Jep Kirk og hustru Maren som forældre til gårdmand *Christen Jeppesen Kirk* „ved kirken“ i Stadil sogn. Man vidste, at Christen Kirk havde en broder og en søster, men om kendskabet til disse beroede på overleveringen eller på senere undersøgelser, eller mulig begge dele, får stå hen i det uvisse. Yderligere oplysninger om forældrene har hidtil ikke kunnet fremskaffes, fordi de skjules i kirkebogens lakuner.

Direkte oplysninger om søskendeforholdet får vi gennem dåbsfaddere til Christen Kirks børn og forlovere ved *Ellids Marie Jeppesdatters trolovelse*. Skønt man ved, hvor de tre søskende bosatte sig, og derfor gennem folketællinger og ved dødsanmeldelser få alderen angivet, var der alligevel store vanskeligheder med at finde frem til deres fødselsår, dels på grund af de afvigende aldersangivelser, der giver en meget bred margin ved eftersøgningen af deres dåb, dels på grund af den mangelfulde kirkebog. Man tog det ikke så højtideligt med opgivelsen af alderen til folketællingen, og når ved-

kommende afgik ved døden, var det ikke altid, de efterlevende var klar over den nøjagtige alder. Det talte man ikke så meget om den gang.

Ser vi på *Ellids Marie Jeppesdatters* opgivne alder til de forskellige folketællinger, er hun født indenfor tiden 1756—62, og efter den opgivne alder ved dødsfaldet skal hun være født omkring 1757. Uheldigvis mangler kirkebogen netop for tiden 1755—63, og i tiden forud finder vi ingen Ellids Marie Jeppesdatter født fra 1752—55 i Stadil. I dåbsprotokollen for 1754 findes dog en meget kraftig blækklat, der bevirker, at fader og barns navne ikke ses tydeligt, men ved at studere blækklatten meget nøje, mener man at kunne fastslå følgende: „Dom. septuagesima hiemmedøbte jeg *Jep Jensens Ellen Marie*, født 5. februar 1754“. Dåbsfaddere var Jep Andersen og kone, Jep Nielsen, Marie (?) Laursdatter; præstens kone bar barnet til dåben¹). Faderens bopæl i sognet er ikke anført.

Der er næppe tvivl om, at denne Ellen Marie er identisk med Ellids Marie. Som opkaldt efter farmoderen *Ellitz Graversdatter*, skulle hun hedde Ellids, men afvigelser i et navns stavemåde var ret almindeligt i de tider, og man ser da også senere hendes navn stavet forskelligt. Da hun 1784 som „faster“ bærer broderens datter til dåben, er det som Ellids Marie, og samme navn finder man, da hun året efter i Stadil troloves med *Jens Jensen Bierregaard*, ved hvilken lejlighed „fæstemøens brødre“, Jens Jeppesen og Christen Jeppesen var forlovere. Da hun 1799 i Vem sogn

indgår ægteskab med *Jep Rasmussen*, samt ved folketællingerne 1787, 1801 og 1840, kaldes hun *Elles Marie*, 1834 for *Else Marie*, men ved dødsfaldet samt skifteanmeldelsen 1841 *Ellen Marie*, som ved dåben.

Med broderen, *Jens Jeppesen Nygaard*, går det på samme måde. Han skal efter de forskellige folketællinger være født i tiden 1751—54, men siges ved dødsfaldet i 1835 at være 80 år, og skulle efter denne aldersangivelse være født omkring 1755. Vi ser igen *Jens Jeppesen* født i Stadil fra 1751—54, men derimod ser vi, at *Jeppe Jensen* i Kolby den 9. januar 1755 havde en søn, *Jens*, til dåben. Dåbsfaddere var *Christen Dikier* (Dyckjær) og hustru, *Jens Eskesen*, *Esper Jensen* og *Øllegaard Jensdatter*; præstens kone bar barnet til dåben. At han er identisk med *Jens Jeppesen Nygaard*, der ved dødsfaldet anføres som aftægtsmand *Jens Jeppesen* i Fuglbjerg, men ved skiftet kaldes *Jens Jeppesen Kirk*, kan der ikke være tvivl om.

Endelig har vi den tredje af de nævnte søskende, *Christen Jeppesen Kirk*, om hvem der også foreligger forskellige aldersangivelser, der giver et spillerum mellem 1754—56. Da han ikke ses døbt i sognet, må han være den yngste, og er så født efter 1755. På et gammelt jernkors, der stod på hans grav på Stadil kirkegård, anføres han at være født 1759²), men ved dødsfaldet 1839 siges han at være 84 år, og skal så være født omkring 1755.

Kun ved *Jens Jeppesen Nygaards* dåb anføres faderens bopæl som værende i Kolby, Stadil sogn, og denne oplysning bliver så rettesnor for videre

undersøgelser, der nu samles om at identificere Jeppe Jensen, hvornår han døde, hvornår han er født, hvilken gård han havde i fæste, hvornår, hvor og med hvem han blev gift.

Om alle disse spørgsmål giver Stadil sogns kirkebog ingen oplysninger, og der findes heller ikke skifte efter ham. Da han ikke ses død i sognet fra 1779—1814, må han, såfremt han ikke er fraflyttet sognet inden 1787, være død mellem 1779—1783, da begravelsestiltførslerne enten helt mangler eller er meget mangelfulde. Man har derfor ingen alder på ham og ikke noget kendskab til, hvornår han er født.

Gårdens opklaring skal søges udensogns, på Holmsland, der ligger syd for Stadil fjord. Her var krigsråd *Henrich Ammidsbøll* ejer af hovedgården Søgård. Han var en stridbar herre at tjene og var ikke bange for at forelægge herredstinget sine uoverensstemmelser; ja enkelte konflikter førte han helt op til højesteret.

Til et par af de indankede sager indkaldes mange vidner, og blandt disse var i 1765 en *Jeppe Jensen* fra Østertoft i Stadil, der var „ungefær 45 år“ gammel og havde tjent tre somre i Nørre Bandsby, Nysogn på Holmsland, men rejste derfra „for noget over 10 år siden“³⁾. 1779 indkaldes han atter som vidne, nu dels som *Jeppe Jensen* af Kolby, dels som *Jeppe Jensen Kolby* af Stadil. Han siges nu at være 60 år gammel, havde tjent tre somre og fire vintre i Bandsby „for 25—26 år siden“⁴⁾. Og denne *Jeppe Jensen Kolby* må være faderen til de tre søskende.

For første og eneste gang ser vi Jeppe Jensen i Kolby med kendingsnavnet *Kolby*. Det er ret rimeligt, han var kendt under dette navn, for at undgå forveksling med en anden *Jep Jensen*, der boede i Alrum, Stadil sogn*). Ser vi på sønnesønnen *Jeppe Kolbys* navneopkald, peger også dette hen på kendingsnavnet Kolby. Når Jeppe Jensen i familieoverleveringen kendes under navnet *Jep Kirk*, er det muligt han, efter at være flyttet ned „ved kirken“, har fået Kirk-navnet hæftet på sig, men officielt synes der ikke at foreligge noget herom, hvorfor han i det efterfølgende betegnes som *Jeppe Jensen Kolby*.

Når det i justitsprotokollen anføres, at Jeppe Jensen Kolby havde tjent på Holmsland henholdsvis for 10 og 25—26 år siden, d. v. s. at han rejste fra Holmsland omkring 1753—55, må det vist også betegnes som „ungefær“, for ifølge Nysogns kirkebog blev *Jeppe Jensen* af Stadil og *Maren Jensdatter* af Gudum trolovet den 13. juli 1752; forlovere var *Knud Jepsen* af Stadil (Jeppe Kolbys fætter) og Christen Mortensen af Nørre Bandsby (hos hvem de trolovede formentlig har tjent). Vielsen foregik den 29. september 1752, og sandsynligvis er de da rejst til deres fremtidige hjem

*) *Jep Jensen*, fæster af 1 td. hartkorn i Alrum, Stadil sogn, under Søndervang gods. Skifte afholdt 1. maj 1773. Dødsfaldet er ikke indført i kirkebogen. Efterlod enken med 7 børn. Den 24. december 1773 bortfæster *Andreas Høyer* til Søndervang stedet til *Peder Andersen* i Opstrup, Stadil sogn^{b)}). Sandsynligvis identisk med den *Jep Jensen*, der er født 14. august 1710, som søn af *Jens Hansen* og *Inger Kirstine Jeppesdatter*^{b)}). Gift 23. oktober 1743 i Stadil *Maren Jensdatter*. (Datter af *Jens Jørgensen* i Mejlby, Stadil sogn).

i Stadil, hvor han havde fået en gård i fæste i Kolby under Søndervang gods. Senere opgiver han gårdens fæste, og beboer derefter et lille hus „ved kirken“, men herom gøres nærmere rede i efterfølgende afsnit.

Efter ovennævnte oplysninger ved vi nu, at Jeppe Jensen Kolby var født omkring 1719—20, og at han var fra Stadil sogn. Her bliver en *Jeppe Jensen* født den 5. december 1719, som søn af *Jens Pedersen* i Alrum, men da han allerede 1744 afgik ved døden, får han ingen interesse.

Vor Jeppe Jensen Kolby blev født den 23. maj 1721, som søn af *Jens Christensen (Fuglbjerg)* og *Ellitz Graversdatter* i Fuglbjerg, Stadil sogn.

Hvornår *Maren Jensdatter* er født, eller hvem hun var datter af, ved man ikke. Dels begynder Gudum sogns kirkebog først 1744, dels har man ikke set hende død i Stadil sogn, og har derfor ingen aldersangivelse på hende. Hun er forgæves eftersøgt i sognets kirkebog fra 1760—1825, og er så rimeligvis død i tiden 1770—1782.

Jeppe Jensen Kolby og hustru holdt den gamle skik med navneopkald i hævd. Datteren *Ellids Marie* (Ellen Marie) blev med første navn opkaldt efter farmoderen, og med andet navn mulig efter mormoderen, hvis navn man ikke kender. Jens blev opkaldt efter farfaderen eller morfaderen, mulig efter begge. Christens navneopkald er mere usikker. Han kan være opkaldt efter farbroderen, *Christen Jensen*, eller efter faderens farfader, *Christen Jensen Fuglbjerg*, men også efter ovennævnte *Christen Mortensen* i Nørre Bandsby.

SLÆGTEN FUGLBJERG – KIRK

Christen Jensen Fuglbjerg

f. 1623, † ⁷/₁₀ 1699

Gårdmand i Fuglbjerg, Stadil

Karen Jensdatter

f. 1625, † ³¹/₃ 1699

Gravers Pedersen

f. 1624, † ⁵/₇ 1699

Gårdmand i Mejlbygård, Stadil

Maren Pedersdatter

f. 1646, † ²⁰/₆ 1699

∞

∞

Jens Christensen (Fuglbjerg)

døbt ⁴/₆ 1662, † ³⁰/₁₂-³¹/₁₂ 1734

Gårdmand i Fuglbjerg, Stadil

Ellitz Graversdatter

døbt ²²/₇ 1683, † ¹⁰/₂ 1760

∞ ⁹/₉ 1703 i Stadil

Jeppe Jensen Kolby

f. ²³/₅ 1721, † ?

Gårdmand i Kolby, Stadil

∞ ²⁹/₉ 1752 i Nysogn *Maren Jensdatter*

Ellids Marie Jeppesdatter

f. ⁵/₂ 1754, † ¹⁶/₆ 1841 i Vem sogn

Jens Jeppesen Nygaard [Kirk]

f. ⁹/₁ 1755, † ⁷/₄ 1835

Gårdmand i Nygård, Stadil

Christen Jeppesen Kirk

f. ca. 1754–56, † ²⁵/₁ 1839

Gårdmand „ved kirken“, Stadil

∞ *Maren Jeppesdatter*

Jeppe

f. ²⁶/₆ 1783

Maren

døbt ¹⁵/₈ 1784

Johanne

f. ²³/₁₂ 1785

Niels

døbt ²⁹/₇ 1787

Ole Christian

døbt ²⁶/₁₀ 1788

Ellen Kirstine

døbt ²⁴/₁ 1790

Anne

f. ⁹/₆ 1791

Susanne

f. ²¹/₉ 1792

Knud

f. ²⁸/₁ 1797

Ser vi på sønnen, *Christen Jeppesen Kirk* og *Maren Jeppesdatters* børns navneopkald, følger også de den gamle skik, først at opkalde børnene efter bedsteforældrene, derefter lader de omgangskredsen opkalde. Han stod godt i forhold til sognepræsten, der opkaldes. Det gode forhold synes at være gået over til præstens svigermoder, der også opkaldes.

Egentlig burde Christen Kirk have to sønner med navnet Jeppe, opkaldt henholdsvis efter farfaderen og morfaderen, men da morfaderen, *Jeppe Knudsen [Graversgaard]* allerede afgik ved døden i 1768, og mormoderen indgik i ægteskab med *Niels Knudsen*, glider morfaderen ud, og i stedet opkaldes moderens stedfader.

Den ældste søn, *Jeppe Christensen*, opkaldtes efter farfaderen, *Jeppe Jensen Kolby*, og han antog navnet *Kolby*. Man har hidtil ment, han tog navn efter landsbyen Kolby, hvor fødegården lå, men denne antagelse holder sikkert ikke stik. Det havde været mere rimeligt, om han havde bibeholdt navnet *Kirk*, som faderen antog, og som hans søskende enten antog eller blev kaldt for. Forklaringen ligger snarere i, at han, som opkaldt efter farfaderen, allerede som barn er kaldt Kolby, for at markere navneopkaldet, og senere har han så bibeholdt navnet.

Af de øvrige børns navneopkald kan man konstatere følgende: *Maren* er opkaldt efter farmoderen; *Johanne* efter mormoderen, *Johanne Christensdatter*; *Niels* efter moderens stedfader, *Niels Knudsen [Graversgaard]*; *Ole* er med første navn

opkaldt efter sognepræsten *Oluf Schlichtkrull*, med andet navn muligvis efter præstens hustru, *Christiane Kjær*; *Ellen Kirstine* er med første navn opkaldt efter faderens søster, *Ellids (Ellen) Marie Jeppesdatter*; *Susanne* efter præstens svigermoder, *Susanne Eilertz*, der var gift med borgmester *Niels Kjær* i Ringkøbing. De andre børns navneopkald er uvisse.

Om *Jeppe Jensen Kolby* og sønnen *Christen Jepsen Kirks* økonomiske forhold skriver lærer *P. Storgaard Pedersen*: „*Jep Kirk* var en ret velhavende mand, så ifølge sagn i familien skal en fattig herremand på Søndervang en gang have tilbudt, at de to godt kunne bytte formue“⁷⁾. „Derfor var sønnen, *Christen Kirk*, også en af sognets mest velhavende mænd, så han foruden de 210 rd., som han gav for selveje på sin egen gård, tillige kunne tage 10 aktier à 50 rdlr. i herregården, som 1791 gik over i bøndernes eje“⁸⁾.

Det var vist så som så med *Jep Kirks*, d. v. s. *Jeppe Kolbys* velstand. Der findes hverken skifte efter ham eller hustruen, så man kan ikke ad denne vej få kendskab til de økonomiske forhold. Derimod har man lidt indblik i sønnernes forhold, på en tid, hvor man samtidig kan skønne over, hvorledes forældrene havde siddet i det.

Da *Christen Jepsen Kirk* 1789 skal beskattes af formuen, afgiver han opgørelsen mundtlig. Den godkendes af herredskommissionen, der satte ham i skat til 39 sk., en halv procent af formuen⁹⁾. Det synes ikke så meget, men alligevel var han den sjette største skatteyder i sognet. Forsåvidt kan

man nok, efter sognets forhold sige, at han hørte til de velstående, men når vi ser, at *Peder Nielsen* på Stadilø betalte 68 sk., *Gravers Bjerg* og *Christen Toft* hver betalte 60 sk., er det alligevel et stort spring at kalde Christen Kirk en af sognets mest velhavende mænd. Det han ejede, havde han selv slidt sig til, og noget nævneværdigt havde han næppe arvet efter faderen. Sønnen, stænderdeputeret *Ole Christian Kirk*, nedskev i begyndelsen af 1870 nogle erindringer fra ungdomsårene, og han fortæller da også her, at forældrene i mange år var meget fattige, men ved stor flid og møje lykkedes det dem at forbedre forholdene, så de kunne købe deres lille gård, da samtlige fæstere under Søndervang overgik til at blive selvejere¹⁰).

En anden ting, der taler mod *Jeppe Jensen Kolbys* store formue, er sønnen, *Jens Jeppesen Nygaards* formueangivelse samme år. Ved sin ed bekræfter han, at han ingen formue havde¹¹). Han synes således heller ikke at have arvet noget videre efter forældrene.

SLÆGTENS GÅRD

I KOLBY

Slægtsgården i Kolby, der 1688 blev skyldsat i hartkorn til 3 td. 6 skp. 1 fjk. 1 album¹), synes oprindelig ikke at have haft noget navn. Ialfald ser vi det ikke anført i de gamle matrikler eller Søndervangs jordebøger. Først da *Peder Christensen* havde gården i fæste eller forpagtning, og *Jeppe Kolby* flytter ned ved kirkegårdsdiget, opstår betegnelsen „ved kirken“ for den part, Jeppe Kolby beholdt, medens selve gården stadig er navnløs. Efter at gården igen kommer i slægtens besiddelse, bliver „ved kirken“ den mest anvendte betegnelse, og senere forekommer navnet Kirkgård i skøder og ved skifter, og ialfald i et enkelt tilfælde i kirkebogen.

Den første af slægten, der ses at have haft gården, er *Jeppe Jensen Kolby*, og han har rimeligvis fæstet den kort før sit giftermål. Ganske vist siges han i 1765 at være fra Østertoft, men det angiver sikkert fæsteforholdet, da Østertoft var ladegård under Søndervang.

Første gang man ser *Jeppe Jensen Kolby* som fæster er, da regimentskvartermester *Svenning Andersens* bo 1760 skøder Søndervang med underliggende bøndergods til krigsråd *Peder Pandrup*,

hvor han under navnet *Jeppe Jensen* var fæster af hartkornet 3 td. 6 skp. 1 fjk. i Kolby fjerding, og svarer heraf et årligt landgilde på 1 td. rug, 1 td. 4 skp. byg, 1 td. havre og 1 rd. 3 mrk. i penge²).

Da krigsråden 1769 skøder Søndervang til generalauditør *Andreas Høyer*, er *Peder Christensen* fæster af gården og svarer årlig 4 rd. 2 mrk. i penge, medens *Jeppe Jensen Kolby* nu beboer et hus uden hartkorn „ved kirken“ under Kolby fjerding, hvoraf han årlig betalte 1 rd. i penge³), og det samme er tilfældet, da generalauditøren 1778 skøder Søndervang til ritmester *Christian Ehrenreich Brockdorff*⁴).

Årsagen til, at *Jeppe Jensen Kolby* afstår gården og flytter ned „ved kirken“, kender vi ikke. Måske har han været svagelig, og da ingen af sønnerne var gamle nok til at overtage gården, har han med godsejerens tilladelse bortforpagtet den for en bestemt årrække. Ialfald synes han ikke at have afstået fæstet, da sønnerne senere overtager gården. Et sådant tilfælde ser vi i 1770, da *Peder Jensen Stougaard* med godsejerens tilladelse ved en kontrakt af 10. februar afstår sin ifæstehavende gård til *Niels Nielsen Dahl* for et tidsrum af 6 år⁵). I Søndervangs jordebog for 1773 ser vi nu *Niels Dahl* som gårdens fæster⁶), men efter forpagtningstidens udløb er *Peder Stougaard*, ifølge en jordebog fra 1778, atter i besiddelse af gården. Muligt kan det tænkes, at *Jeppe Kolby* har opgivet gården for at passe færgefarten til Alrum, og der ymtes også noget om, at han drev en købmandshandel, der isåfald har været illegal, men herom kan der kun gisnes.

I jordebogen fra 1789⁷⁾ opføres Jeppe Kolbys gårds hartkorn slet ikke, men ser vi nærmere efter, viser det sig, at årsagen hertil er, at den nu er delt i to halvgårde og et husmandssted. Halvgårdene havde sønnerne i fæste, medens *Peder Gammel* havde husmandsstedet. Sammenlægger man disse tre steders hartkorn får vi følgende resultat:

Nyhus: Jens Jeppesen (Nygaard) . . htk. 1.6.0.0

Kolby: Christen Jeppesen (Kirk) . . htk. 1.6.0.0

Kolby: Peder Gammel htk. 0.2.1.0

Ialt htk. 3.6.1.0

det samme hartkorn, som Jeppe Kolby, og derefter Peder Christensen tidligere havde i fæste.

Sønnen, *Christen Jeppesen Kirk*, fik den part af fødegården, der lå „ved kirken“, den senere *Kirkgaard*. Den anden søn, *Jens Jeppesen*, fik udmarken, hvorpå han byggede en ny gård, kaldet Nyhus, senere Nygård, og han blev nu kaldt *Jens Nygaard*. 1787 siges gården at ligge i Skjelmose, 1789 at være en enlig gård i sognet, men 1801 og senere, som værende i Fuglbjerg.

Peder Gammel er identisk med *Peder Christensen*, der 1769 og 1778 havde gården i fæste. Han siges 1787 og 1801 at være husmand⁸⁾. At det blev Peder Christensen, der overtog gården i Kolby, synes ikke at være nogen tilfældighed, men skyldes snarere et ungdomsbekendtskab. Jeppe Kolby tjente som ung i Nørre Bandsby, Nysogn, og Peder Christensen var født i Nørre Bandsby, som søn af fæstegårdmand, senere selvejer *Christen Pedersen* og hans første hustru, *Kirsten Iversdatter*⁹⁾.

Moderen var født i Gammelsogn, og deraf kan muligt det mærkelige kendingsnavn *Gammel* opstå; et navn, der overgik til sønnen, som overtog det lille sted.

Ved matriklen 1844 matrikuleres *Christen Jeppesen Kirks* gård som nr. 77 i Kolby, og skyldsattes nu i hartkorn til 2 td. 2 skp. 1 fjk. 1½ album, med lidt over 29 tønder land, bestående af en agerlod ved gården østlig i byen omkring kirkegården, to agerlodder vestlig ved kirken, en agerlod nordvest for kirken, to lodder i heden nord for kirken, en englod syd for byen ved fjorden, en englod nordligst i Vollerum enge sydvestligst i ejerlauget, en englod nordligst i Halkjær¹⁰).

Da ritmester *Brockdorff* 1791 sælger Søndervang med underliggende bøndergods til fæsterne, køber *Christen Jeppesen Kirk* sin fæstegård til selveje. Skødet udstedes den 21. juni 1792¹¹). Købesummen var 210 rd., hvoraf 20 rd. udbetaltes mortensdag 1791, restsummen skulle udbetales til 1. maj 1792¹²). Endvidere købte han 10 lodder af hovedgården à 100 rd., hvoraf halvdelen af købesummen udbetaltes den 1. maj 1792, og restbeløbet skulle forrentes til sælgeren i 6 år¹³).

Den 1. november 1817 skøder *Christen Kirk* gården med nogle parceller af hartkorn 1 td. 6 skp. til sønnen, *Ole Christian Kirk*. Skødet blev udfærdiget på *Kirkgård*. Købesummen var 200 rd., der betales kontant¹⁴).

Ole Kirk, der 1823 havde købt Ebbensgård i Ulfborg sogn, skøder den 1. december 1828 fødegården til broderen, *Niels Christensen Kirk*. Købe-

summen var 200 rd., og samtidig oprettes en aftægtskontrakt med køberens og sælgerens forældre¹⁵).

Niels Christensen Kirk skøder den 24. december 1833 gården til svogeren, *Christen Jensen Toft*, for 800 rd.¹⁶). Efter hans død forbliver enken på gården, og da hun den 26. december 1835 indgår ægteskab med *Lars Christian Iversen Vestermark* fra Bøvling sogn, overtager han gården ved tinglæst vielsesattest¹⁷).

Jens Jeppesen Nygaard købte ligeledes sin fæstegård til selveje i 1791. Købesummen var 180 rd., hvoraf 20 rd. udbetaltes mortensdag 1791, restsummen skulle udbetales til 1. maj 1792. Endvidere købte han 1 lod for 100 rd. af hovedgården, hvoraf 50 rd. udbetaltes 1. maj 1792, restbeløbet skulle forrentes til sælgeren i 6 år¹⁸).

SLÆGTEN FUGLBJERG—KIRK I FEM SLÆGTLED

De foreliggende oplysninger om slægten må ikke opfattes som en fuldstændig stamtavle; dertil har undersøgelserne ikke været omfattende nok, og opgaven har kun været at udrede slægten Kirks oprindelse. Slægtens udgangspunkt er Fuglbjerg i Stadil sogn, hvorfra den over Kolby går til „ved kirken“ (Kirkgård) i samme sogn, og først her opstår navnet Kirk i fjerde slægtled. Med gårdmand *Christen Jeppesen Kirk* og *Maren Jeppesdatters* børn i femte slægtled er undersøgelserne ophørt.

FØRSTE SLÆGTLED

Christen Jensen Fuglbjerg, f. 1623, † 7. oktober 1699 i Stadil. Fæstegårdmand i Fuglbjerg, Stadil, under hovedgården Søndervang. Sognepræsten skriver i kirkebogen ved hans død: „Fredagen den 13. oct. begraff jeg Christen Jensen i Foglbjerg, som s[a]l[ig] i Kr[istus] hensof løverdagen den 7. oct. 76 aar og 5 m[aa]neder, og var den s[a]l[ige] mand den 3die af medhjælperne her i sognet, som i dette aar døde“. Han var altså en af sognets betroede mænd, idet han som præstens medhjælper blev taget i ed og skulle føre tilsyn

med forskellige laster, der ikke ved almindelig rettergang kunne bevises og afskaffes, og han skulle hemmelig advare vedkommende.

∞ *Karen Jensdatter*, f. 1625, † 31. marts 1699 i Stadil. Børn, se andet slægtled.

ANDET SLÆGTLED

CHRISTEN JENSEN FUGLBJERG OG KAREN JENSDATTERS BØRN

1. *Jens Christensen*, f. ? Er ikke set døbt i Stadil, men optræder 1703 som forlover ved broderen, *Jens Christensen (Fuglbjergs)* trolovelse, og er 1715, sammen med broderen, *Jens Christensen (Fuglbjerg)*, formynder ved skiftet efter svogeren, *Jeppe Knudsen* i Graversgård, Stadil, og siges at bo i Stadil.
2. *Maren Christensdatter*, døbt 8. april 1660 i Stadil, † 3. marts 1738 sst.
∞ 14. februar 1686 i Stadil *Jeppe Knudsen*, døbt 13. april 1656 i Stadil, † 17. marts 1715 sst. Fæstegårdmand i Graversgård, Stadil. (Søn af fæstegårdmand *Knud Espersen* og *Kirsten Jeppesdatter* i Graversgård, Stadil). En sønnesøns datter, *Maren Jeppesdatter*, blev gift med *Christen Jeppesen Kirk* i Stadil.
3. *Jens Christensen (Fuglbjerg)*, døbt 4. juni 1662 i Stadil, † natten mellem 30. og 31. december 1734 sst. Fæstegårdmand i Fuglbjerg, Stadil. Vidner 1733 angående en gammel vejrmølle, der har stået i Vedersø sogn. Han erindrede, at han som 12-årig havde været

med faderen til nævnte mølle, og at faderen havde en tønne rug med i vognen, der blev afleveret til mølleren. Efter 14 dages forløb blev kornet afhentet umalet; hvorfor vidste han ikke. Såvidt han erindrede, fik faderen ikke senere malet kornet i Vedersø mølle, men søgte til Tim mølle¹).

∞ 1. den 5. juni 1701 i Staby sogn *Johanne Christine Lauridsdatter*, f. omkring 1684 i København, † 1. juli 1702 i Stadil. Ved ægteskabets indgåelse udveksles følgende skrivelser:

Christen Larsen i Højstadil, der hverken kunne læse eller skrive, havde fremlagt en attest af 18. maj 1696 fra sognepræsten og degnen i Stadil, fra *Knud Rafn* på Østertoft og fra forpagter *Thomas Nielsen* på Søndervang, hvoraf det fremgik, at hans sønndatter, *Johanne Christine Lauridsdatter*, der var født i København, hos farfaderen havde nydt, og endnu nød en kristelig og ærlig optugtelse, lærdom og underholdning, at han havde holdt sønndatteren til gudsfrygt, skolegang og anden sømmelighed, samt havde forsynet hende med god kost og fornødne klæder, som var hun hans eget barn. Til bekræftelse underskriver fire mænd, at hun havde haft det bedre, end om hun havde været hans eget barn²).

Sognepræsten i Staby erklærede den 19. september 1701, at hun med al gudfrygtighed, ærbarhed og skikkelighed havde opført sig som en ærlig pige, både i Guds hus med gudelig agtsomhed og hørsommelighed i sin

saligheds sag, ligesom det også i andre huse var bevist ved troskab og flittigt arbejde. Efter Guds faderlige forsyn, og efter slægt og gode venners samtykke, havde hun indgået ægteskab med den ærlige ungkarl, *Jens Christensen* i Fuglbjerg, Stadil sogn, på friherreindens gods, og deres trolovelse stod i den hellige Trefoldigheds navn i Staby præstebolig anden påskedag 1701, og blev efter tre lysninger gift den 5. juni³).

Samme dag erklærede sognepræsten i Stadil, at hun efter forældrenes død var opfødt i Stadil hos hendes endnu levende farfader, *Christen Larsen*, havde tjent i præstegården i et år, og derefter været hos farbroderen, *Niels Christensen* i Staby sogn, hvorefter hun blev gift med „en smuk ungkarl her fra sognet, ved navn *Jens Christensen*“, og de boede nu her i Fuglbjerg under Søndervang gods⁴).

Endelig erklærede hendes mand og ridefogden på Søndervang, fuldmægtig *Hans Madsen*, at de den 16. marts 1700 på hendes vegne havde givet velfornemme mand, Sr. *Peder Gotfredsen*, borger og indvåner i København, fuldmagt til at modtage hendes arv efter forældrene, *Laurids Christensen* og *Sidsel Christensdatter* (*Thuesdatter?*), der var sat under værgemål hos højagtbare og velfornemme mand, ædle *Peder Andersen Bjerre*, borger og indvåner i København⁵). Datter, se tredje slægtled.

∞ 2. den 9. september 1703 i Stadil *Ellitz Graversdatter*, døbt 22. juli 1683 i Stadil, †

10. februar 1760 sst. Efter mandens død forblev hun boende hos sønnen, der overtog fæstegaarden, men da han døde, og svigerdatteren indgik ægteskab med *Jens Pedersen*, flyttede hun til datteren i Dyekjær, hvor hun afgik ved døden. (Datter af fæstegårdmand *Gravers Pedersen* og *Maren Pedersdatter* i Mejlbygård, Stadil). Børn, se tredje slægtled.
4. *Hans Christensen*, døbt 27. marts 1664 i Stadil.
5. *Niels Christensen Toft*, døbt 25. november 1666 i Stadil, begravet 20. marts 1737 sst. Fæstegårdmand i Søtoft, Stadil. Vidner 1733 sammen med broderen angående møllen i Vedersø sogn⁶).
- ∞ 23. oktober 1699 i Stadil *Anna Jensdatter*, døbt 21. august 1674 i Stadil, begravet 6. oktober 1720 sst. (Datter af fæstegårdmand *Jens Pedersen Toft* og *Maren Graversdatter* i Toft, Stadil).
6. *Sylvester Christensen*, døbt 26. august 1669 i Stadil.
7. *Birgitte Christensdatter*, døbt 26. august 1669 i Stadil.

TREDIE SLÆGTLED

JENS CHRISTENSEN (FUGLBJERG) OG JOHANNE CHRISTINE LAURIDSDATTERS DATTER

1. *Karen Jensdatter*, f. 26. juni 1702 i Stadil, døbt samme dag moderen blev begravet. Er død inden skiftet efter faderen, da hun ikke nævnes heri.

JENS CHRISTENSEN (FUGLBJERG) OG
ELLITZ GRAVERSDATTERS BØRN

1. *Christen Jensen*, døbt 10. august 1704 i Stadil. Fæstegårdmand i Halkjær, Stadil. Er ikke set død i sognet. Skifte afholdt 21. juni 1749. Formynder for datteren var farbroderen *Peder Jensen* på Toft.
∞ *Sidsel Christensdatter*, der overlevede manden. Laugværge var hendes broder *Niels Christensen* af Mejlby, Stadil.
2. *Gravers Jensen*, f. 11. februar 1705 i Stadil, † 22. maj 1745 sst. Overtog fødegården. Skifte afholdt den 10. juli 1745. *Christen Jensen* af Halkjær og farbroderen, *Peder Jensen* på Toft, var formyndere for børnene.
∞ 21. september 1738 i Stadil *Mette Nielsdatter* fra Kamp i Stadil, † 29. april 1749 i Stadil, 31 år gl. Laugværge var broderen, *Knud Nielsen* i Graversgård, Stadil sogn. [Inden skiftet efter manden sluttes, blev hun gift med *Jens Pedersen*, der overtog gården. Da han var fætter til hendes afdøde mand, måtte de søge kgl. bevilling til ægteskabets indgåelse, som de fik den 13. april 1746]?).
3. *Peder Jensen Toft*, f. 3. november 1714 i Stadil, begravet 3. juni 1787 sst. Fæstegårdmand i Toft, Stadil.
∞ *Johanne Jørgensdatter*, der døde inden manden.
4. *Sylvester Jensen*, f. 28. januar 1718 i Stadil.
5. *Jeppé Jensen Kolby*, f. 23. maj 1721 i Stadil, † efter 1779, men dødsfaldet er ikke indført

i kirkebogen. Fæstegårdmand i Kolby, Stadil, under Søndervang gods. Tjente som ungarl i Nørre Bandsby, Nysogn, hvor han lærte hustruen at kende.

∞ 29. september 1752 i Nysogn *Maren Jensdatter* af Gudum sogn. Er ikke set død i Stadil fra 1760—1825, og er så formentlig død mellem 1777—82. Børn, se fjerde slægtled.

6. *Maren Jensdatter*, f. 17. april 1724 i Stadil.

∞ 5. februar 1744 i Stadil *Christen Nielsen Dyekjær*, f. ca. 1711. Fæstegårdmand i Dyekjær, Stadil, hvor de 1787 havde aftægt hos hans brodersøn, *Niels Graversen*.

FJERDE SLÆGTLED

JEPPE JENSEN KOLBY OG MAREN JENSDATTERS BØRN

1. *Ellids Marie Jeppesdatter*, f. 5. februar 1754 i Stadil, † 16. maj 1841 som aftægtsenke hos en datter og svigersøn i Vem sogn*).

∞ 1. den 2. oktober 1785 i Stadil *Jens Jensen Bierregaard*, f. ca. 1752, † 1798 i Vem, 46 år gl., begravet 17. august. Gårdmand i Skydsgård, Vem sogn.

∞ 2. den 28. juni 1799 i Vem *Jeppe Rasmussen*, f. omkring 1766 i Stadil, † 17. september 1837 i Vem. Gårdmand i Øster Skydsgård, Vem sogn. Tjente 1787 på hustruens fødegård i Stadil. (Søn af gårdmand *Rasmus*

*) *Ellids Marie Jeppesdatter* siges ved dødsfaldet at være født i Stadil sogn, som datter af *Jeppe Stadil*.

Christensen Klit og *Maren Jeppesdatter* i *Kolbygård, Stadil**)).

2. *Jens Jeppesen Nygaard [Kirk]*, f. 9. januar 1755 i *Stadil*, † 7. april 1835 sst. Selvejergårdmand i *Nygaard, Stadil*, en part af fødegården. Skriver almindeligvis som *Jens Jeppesen Nygaard*, men kaldes ved skiftet *Jens Jeppesen Kirk*.
∞ *Mette Marie Jensdatter*, f. omkring 1744—47. Vielsen er ikke set i *Stadil* sogn. I ægteskabet var der ingen børn, hvorfor de tog *Jens Nygaards* broderdatter, *Johanne Christensdatter Kirk*, til sig, og hendes mand overtog gården.
3. *Christen Jeppesen Kirk*, f. omkring 1754—56 i *Stadil*, † 25. januar 1839 sst. Selvejergårdmand „ved kirken“, også kaldet *Kirkgård*, en part af fødegården. Sognefoged og lægdsmand. En dygtig og stræbsom bonde, der arbejdede sig op fra små kår.
∞ *Maren Jeppesdatter*, f. omkring 1754 i *Stadil*, † 26. juli 1837 sst. (Datter af fæstegårdmand *Jeppé Knudsen* og *Johanne Christensdatter* i *Graversgård, Stadil* sogn). Børn, se femte slægtled.

FEMTE SLÆGTLED

CHRISTEN JEPPESEN KIRK OG MAREN JEPPESDATTERS BØRN

1. *Jeppé Christensen Kolby*, f. „ved Sct. hans dagstid“ 1783 i *Stadil*, † 16. maj 1844 i *Ikast*
- *) *Jeppé Rasmussen* siges ved dødsfaldet at være født i *Kolbygård, Rindum* sogn, som søn af *Rasmus Christensen*, hvilket må være en fejlskrivning for *Kolbygård* i *Stadil* sogn.

sogn. Stænderdeputeret, forligskommissær og amtsrådsmedlem. Ejer af Snebjerg kro og af Nygård i Ikast sogn. Købte 1823 Tanderup i Snebjerg sogn for 2000 rd. sølv, og 1827 Lavlund i Herning for 4300 rd. rede sølv⁸), men havde kun kort tid disse gårde. Aftjente værnepligten som husar, underofficer 27. november 1809, kvartermester⁹). Boede først i Stadil, hvor den ældste datter er født, men omkring 1818—19 flytter familien til Snebjerg sogn, og han siges da at have været gårdmand „ved kirken“. Han ses dog ikke at have ejet fødegården.

∞ 18. maj 1817 i Stadil *Magdalene Nielsdatter Brøllund*, døbt 4. januar 1795 i Nysogn, overlevede manden. Plejedatter hos farbroderen, sognepræst *Lars Graversen Brøllund* i Stauning, senere i Stadil. (Datter af selvejergårdmand *Niels Graversen Brøllund* og *Ane Enevoldsdatter* i Sønder Rødclit, Nysogn)¹⁰).

2. *Maren Christensdatter Kirk*, døbt 15. august 1784 i Stadil, † 2. december 1831 i Ulfborg sogn.

Trolovet 19. september 1805 i Ulfborg sogn *Poul Christensen Støvl* (vielsen er ikke indført i kirkebogen), døbt 8. maj 1778 i Sir sogn, † 10. november 1846 i Ulfborg. Gårdmand i Poulsgård, Kyttrup, Ulfborg sogn. [∞ 2. den 26. januar 1836 i Stadil *Karen Christensdatter* fra Stougård, Stadil]¹¹). (Søn af gårdmand Christen Poulsen og Ane Cathrine Jensdatter i Store Støvl, Sir sogn).

3. *Johanne Christensdatter Kirk*, f. 23. december 1785 i Stadil, † 16. april 1864 sst.
 ∞ 27. september 1812 i Stadil *Jens Christian Nielsen Toft*, f. omkring 1782, † 29. september 1836 i Stadil. Gårdejer i Fuglbjerg, Stadil, som han overtog efter hustruens farbroder, *Jens Jeppesen Nygaard [Kirk]*, hos hvem hustruen havde ophold. (Antagelig søn af gårdmand og smed *Niels Christensen Toft* og *Maren Christensdatter* i Søtoft, Stadil).
4. *Niels Christensen Kirk*, f. 29. juli 1787 i Stadil, † 21. august 1855 sst. Gårdejer af Stougård, Stadil, som han fik med hustruen og senere afstod til broderen, *Knud Kirk*, der blev gift med hans steddatter. Fik 1. december 1828 af broderen, *Ole Christian Kirk*, skøde på fødegården, som han 1833 solgte til svogeren, *Christen Jensen Toft*. Er 1834 indsidder og daglejer i fødegården, 1855 aftægtsmand hos broderen, *Knud Kirk*, og beboede et hus, broderen var ejer af¹²).
 ∞ 12. oktober 1817 i Stadil *Karen Madsdatter*, f. 1772 i Stadil, † 12. november 1862 sst. (Datter af gårdmand *Mads Sørensen Stougaard* og *Ane Andersdatter* i Stougård, Stadil, samt enke efter gårdejer *Christen Pedersen Stougaard* i Stougård, Stadil).
5. *Ole Christian Christensen Kirk*, døbt 26. oktober 1788 i Stadil, † 24. januar 1876 i Ulfborg sogn. Ejer af fødegården i Stadil, senere af Ebbensgård i Ulfborg sogn, stænderdeputeret, formand for sogneforstanderskabet, med-

- lem af amtsrådet, dannebrogsmænd. Se side 9 fl.
 ∞ 25. februar 1816 i Stadil *Mette Christensdatter*, f. 10. juni 1799 i Stadil, † 23. april 1869 i Ulfborg sogn. (Datter af gårdejer *Christen Sørensen* og *Maren Christensdatter* i Hal-kjær, Stadil¹³).
6. *Ellen Kirstine Christensdatter Kirk*, døbt 24. januar 1790 i Stadil, † 15. januar 1877 sst.
 ∞ 1. den 25. februar 1816 i Stadil *Christen Jensen Toft*, døbt 21. august 1783 i He sogn, † 17. august 1835 i Stadil. Gårdmand i He sogn, men fik 24. december 1833 af svogeren, *Niels Christensen Kirk*, skøde på hustruens fødegård i Stadil. (Søn af gårdmand *Jens Christensen Toft**) og *Maren Pedersdatter* i Halby, He sogn).
 ∞ 2. den 26. december 1835 i Stadil *Lars Christian Iversen Vestermark*, f. i Vestermark, Bøvling sogn, døbt 23. marts 1809, † 28. maj 1858 i Stadil. Overtog hustruens fødegård ved tinglæst vielsesattest¹⁴). (Søn af *Jens Christian Christensen* og *Karen Marie Nielsdatter*).
7. *Anne Christensdatter Kirk*, f. 9. juni 1791 i Stadil, † 15. maj 1837 sst.
 ∞ 27. oktober 1811 i Stadil *Laurids Peder-gaard (Hvolgaard)*, f. omkring 1774 i Stadil, † 15. april 1843 sst., 69 år gl. Gårdejer i Hvolgård, Fuglbjerg i Stadil. (Søn af gård-
- *) *Jens Christensen Toft* er formentlig identisk med den *Jens Christensen Toft*, der er født den 19. oktober 1741 i Stadil, som søn af fæstegårdmand *Christen Nielsen Toft* og *Sidsel Jensdatter* i Søtoft, Stadil, der var sønnesøn af fæstegårdmand *Christen Jensen Fuglbjerg* og *Karen Jensdatter*, side 45–46.

mand *Peder Larsen Hvolgaard* og *Ane Knudsdatter* i Hvolgård, Stadil).

8. *Susanne Christensdatter Kirk*, f. 21. september 1792 i Stadil, † 14. april 1873 sst.
 - ∞ 1. den 27. september 1812 i Stadil *Christen Nielsen Dyekjær*, f. 21. juni 1786 i Stadil, † 12. januar 1834 sst. Gårdejer i Dyekjær, Stadil sogn. (Søn af gårdejer *Niels Graversen Dyekjær* og *Ane Christensdatter* i Dyekjær, Stadil sogn).
 - ∞ 2. den 12. oktober 1834 i Stadil *Christen Knudsen*, f. 18. februar 1798 i Stadil, † 24. december 1876 sst. Gårdejer i Dyekjær, Stadil. (Søn af gårdejer *Knud Pedersen* og *Kirsten Christensdatter* i Graversgård, Stadil).
9. *Knud Christensen Kirk*, f. 28. februar 1797 i Stadil, † 21. december 1886 sst. Var 1828 indsidder i fødegården, senere gårdejer og sognefoged i Stougård, Stadil, som han overtog efter broderen, *Niels Kirk*.
 - ∞ 24. oktober 1824 i Stadil *Pedersine Christensdatter*, f. 29. november 1794 i Stadil, † 8. maj 1880 sst. (Datter af gårdejer *Christen Pedersen Stougaard* og *Karen Madsdatter* i Stougård, Stadil; moderen blev senere gift med *Knud Kirks* broder, *Niels Kirk*).

KILDEHENVISNINGER

STÆNDERDEPUTERET OLE CHRISTIAN KIRK:

- 1) C. F. Bricka: „Dansk biografisk Lexikon”. — Poul Engelstoft: „Dansk biografisk Leksikon”. — P. H. Graah: „Forsøg til Wilh. Aug. Hansens Characteristik som Jorddrot”, 1796. — H. Ehrencron-Müller: „Gravskrifter i danske Aviser, 1759—1800”, 1944. — Mallings register over vielser. (Rigsarkivet).
- 2) C. F. Bricka: „Dansk biografisk Lexikon”, 7. bd., s. 49—50.
- 3) Om *Ole Christian Kirk*, se P. Storgaard Pedersen: „Lidt Slægtshistorie”, 1893, s. 9. — P. Storgaard Pedersen: „Ole Christian Kirk”, 1902. — O. Kirk: „Ole Kirk. 1788—9. Oktober—1888”, 1888. — „Ole Kirk” i „Illustreret Tidende”, 1874, nr. 746. C. F. Bricka: „Dansk biografisk Lexikon”. — Poul Engelstoft: „Dansk biografisk Leksikon”.
- 4) C. F. Bricka: „Dansk biografisk Lexikon”. — Poul Engelstoft: „Dansk biografisk Leksikon”. — J. C. W. Kirsch: „Danske og norske Officerer 1648—1814”. (Håndskrift, Det kgl. bibliotek). — Victor Thalbitzer: „Hellebæk i ældre Tider”, særtryk af „Frederiksborgs Amts historiske Samfunds Aarvog”, 1929, s. 20—24. — H. Ehrencron-Müller: „Gravskrifter i danske Aviser, 1759—1800”, 1944. — „Enkekassen”, G. nr. 448. (Rigsarkivet).
- 5) „Illustreret Tidende”, 1874, nr. 746.
- 6) Stadil sogns lægdsrulle. (Rigsarkivet).
- 7) Stadil sogns lægdsrulle. (Rigsarkivet).

- 8) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 4, folio 133. (Landsarkivet, Viborg).
- 9) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 5, folio 468b. (Landsarkivet, Viborg).
- 10) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 7, folio 649b. (Landsarkivet, Viborg).
- 11) Stadil sogns kreaturtælling, 1861. (Rigsarkivet).
- 12) „Salomons Leksikon”.
- 13) „Fra By og Egn i gamle Dage”, kronik i „Ringkjøbing Amts Dagblad” i tiden omkring ²⁰/₆ 1943.
- 14) „Ringkjøbing Amts Dagblad”, den ¹⁰/₆ 1949.

DE PERSONALHISTORISKE VILKÅR

I STADIL:

- 1) Wibergs Præstehistorie.
- 2) Ekstraskatten 1743, Lundenæs-Bøvling amter. (Rigsarkivet).
- 3) Jyske register, 1739, nr. 229. (Rigsarkivet).
- 4) Ringkjøbing købstads folketælling, 1787. (Rigsarkivet).
- 5) Wibergs Præstehistorie.
- 6) P. Storgaard Pedersen: „Bidrag til Hing Herreds Historie og Topografi”, 1896, s. 81.
- 7) P. Storgaard Pedersen: „Bidrag til Hing Herreds Historie og Topografi”, 1896, s. 82.
- 8) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den ⁶/₉ 1769. (Landsarkivet, Viborg).
- 9) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den ⁶/₆ 1770. (Landsarkivet, Viborg).
- 10) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den ²⁴/₇ 1771. (Landsarkivet, Viborg).
- 11) Slægt. Thorv. Lodberg: „Familierne Skrab fra Holmsland” i dagbladet „Vestkysten”, den ²⁹/₁ 1942.
- 12) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den ⁹/₁₀ 1771. (Landsarkivet, Viborg).

- 13) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{20}/_{11}$ 1771. (Landsarkivet, Viborg).
- 14) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{12}/_{7}$ 1780, folio 233. (Landsarkivet, Viborg).
- 15) Jyske register, 1785, nr. 434. (Rigsarkivet).
- 16) Sjællandske register, 1788, nr. 393. (Rigsarkivet).
- 17) Sjællandske register, 1788, nr. 393. (Rigsarkivet).
- 18) Sjællandske register, 1788, nr. 393. (Rigsarkivet).
- 19) Sjællandske register, 1788, nr. 393. (Rigsarkivet).
- 20) Sparekassebestyrer, gårdejer Peder Meldgaard. Nekrolog i „Hardsyssels Aarbog”, 1940, s. 147—49.
- 21) Ekstraskatten 1743, Lundenæs-Bøvling amter. (Rigsarkivet).
- 22) Jyske register, 1721, nr. 45. (Rigsarkivet).
- 23) Jyske register, 1749, nr. 195. (Rigsarkivet).
- 24) Lengnicks kirkebogsuddrag for Ringkøbing. (Rigsarkivet).

UNDERSØGELSER VEDRØRENDE
SLÆGTEN KIRKS OPRINDELSE:

- 1) „Blækklatten” er tydet af registrator *Georg Christensen*, Landsarkivet, Viborg.
- 2) P. Storgaard Pedersen: „Lidt Slægtshistorie”, 1893, s. 8.
- 3) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{7}/_{2}$ 1765. (Landsarkivet, Viborg).
- 4) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{1}/_{9}$ 1779, folio 130 fl., folio 135b fl. (Landsarkivet, Viborg).
- 5) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{3}/_{8}$ 1779, folio 88b. (Landsarkivet, Viborg).
- 6) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{12}/_{8}$ 1755. (Landsarkivet, Viborg).
- 7) P. Storgaard Pedersen: „Ole Christian Kirk”, 1902, s. 10.
- 8) P. Storgaard Pedersen: „Lidt Slægtshistorie”, 1893, s. 8.

- 9) Mandtals- og skatteprotokol. Regnskab for formueskatten af $18/11$ 1789, Ringkøbing amt. (Rigsarkivet).
- 10) „Illustreret Tidende“, 1874, nr. 746.
- 11) Mandtals- og skatteprotokol. Regnskab for formueskatten af $18/11$ 1789, Ringkøbing amt. (Rigsarkivet).

SLÆGTENS GÅRD I KOLBY:

- 1) Matriklen 1688. (Rigsarkivet).
- 2) Viborg Landstings skøde- og panteprotokol, nr. 44, folio 426b. (Landsarkivet, Viborg).
- 3) Viborg Landstings skøde- og panteprotokol, nr. 46, litra A, folio 360b. (Landsarkivet, Viborg).
- 4) Viborg Landstings skøde- og panteprotokol, nr. 48, folio 504b. (Landsarkivet, Viborg).
- 5) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $21/2$ 1770. (Landsarkivet, Viborg).
- 6) R. K. Landv. Hoveriprotokoller efter forordningen af $12/8$ 1773, Bøvling amt. (Rigsarkivet).
- 7) R. K. C. A. a. VII. 2. Hartkorns-specifikationer 1788—94, Bøvling amt. (Rigsarkivet).
- 8) Stadil sogns folketællinger, 1787 og 1801. (Rigsarkivet).
- 9) Skifte 1779 under hovedgården Søgård i Nysogn efter Iver Larsen i Østerbygård, Nysogn. — Slægt. Thorv. Lodberg: „Blade af min slægts historie“, kronik i dagbladet „Vestkysten“, den $22/7$ og $24/7$ 1944.
- 10) Sogneprotokollen for Stadil sogn. (Matrikelarkivet, København).
- 11) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 1, folio 128.
- 12) Dokumenter vedrørende salget af hovedgården Søndervang og underliggende bøndergods. (Privateje).

- 13) Dokumenter vedrørende salget af hovedgården Søndervang og underliggende bøndergods. (Privateje).
- 14) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 4, folio 133. (Landsarkivet, Viborg).
- 15) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 7, folio 649b. (Landsarkivet, Viborg).
- 16) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 8, folio 723b. (Landsarkivet, Viborg).
- 17) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 10, folio 600. (Landsarkivet, Viborg).
- 18) Dokumenter vedrørende salget af hovedgården Søndervang og underliggende bøndergods. (Privateje).

SLÆGTEN FUGLBJERG – KIRK

I FEM SLÆGTLED:

- 1) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{10}/_{13}$ 1733. (Landsarkivet, Viborg).
- 2) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{20}/_{5}$ 1696. (Landsarkivet, Viborg).
- 3) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{17}/_{6}$ 1702. (Landsarkivet, Viborg).
- 4) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{17}/_{6}$ 1702. (Landsarkivet, Viborg).
- 5) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{17}/_{5}$ 1702. (Landsarkivet, Viborg).
- 6) Ulfborg-Hing herreders justitsprotokol, den $^{10}/_{12}$ 1733. (Landsarkivet, Viborg).
- 7) Jyske register, 1746, nr. 69. (Rigsarkivet).
- 8) Trap „Danmark”, 4. udg., VIII, s. 222 og 62.
- 9) Stadil sogns lægdsrulle. (Rigsarkivet). — Jeppe Kolbys Stambog. (Hærens arkiv, København).
- 10) Slægt. Thorv. Lodberg: „Familierne Brøllund fra Brøllundgaard” i dagbladet „Vestkysten”, den $^{22}/_{9}$ 1934.

- 11) Dato for vielsen meddelt af træhandler *Peder Jensen*, Ringkøbing.
- 12) Stadil sogns folketællinger 1834 og 1855. (Rigsarkivet).
- 13) Dato og forældre ifølge Poul Engeltoft: „Dansk biografisk Leksikon” og Stadil sogns folketællinger.
- 14) Ulfborg-Hing herreders skøde- og panteprotokol, nr. 10, folio 600. (Landsarkivet, Viborg).

